Krstaši i Dukljanska Kraljevina

Jedan od najznamenitijih vođa I krstaškog rata grof od Tuluza Rejmond IV/Rejmond Tuluški važio je za „jednu od najbogatijih i najmoćnijih ličnosti Evrope.“ Krajem oktobra 1096. ovaj najstariji i najimućniji krstaš je sa 100.000 vojnika iz Provanse krenuo put Svete zemlje. Putovali su 40 dana preko Alpa, Lomba rdije, Furlanije, Istre, Dalmacije i Duklje do Drača. U Istri i Dalmaciji su bili izloženi brojnim napadima neprijateljski raspoloženog lokalnog stanovništva a u Kraljevini Duklji ih je u januaru 1097. u svojem dvo rcu u Skadru prijateljski primio i ugostio kralj Konstantin Bodin. Tuluški grof i rex Sclavorum (kralj Slo vena) Konstantin Bodin su se tom prilikom pobratimili. Rejmond Tuluški je bio jedini krstaški vođa koji se u Svetu zemlju zaputio preko Kraljevine Duklje. Vojvoda od Donje Lotaringije Gotfrid od Bujona (Go defroy de Bouillon) je iz Lotaringije putovao uz Dunav, kroz Ugarsku i Bugarsku. Krstaški hroničari (npr. Albert Ahenski) su put od „bugarskog grada Beograda“ do Niša - „grada usred Bugarskog kraljevstva“ na zivali „Bugarska šuma.“ Grof od Vermandoa Hugo I - brat francuskog kralja Filipa I; vojvoda od Norma ndije Robert - brat engleskog kralja Vilijama II i grof od Bloa Stefan II - zet Vilijama II na put su krenuli iz Francuske, zatim su iz italijanskog grada Barija brodovima doplovili do Drača, i preko Soluna kopnom nastavili put za Konstantinopolj.

Postojao je dobar razlog zbog čega je Rejmond Tuluški putovao u Jerusalim baš kroz Duklju. Trebalo je obuzdati („to bring to heel“) kralja Konstantina Bodina zbog njegovih čestih ataka na Vizantiju i cara Ale ksija I Komnina uoči I krstaškog rata, i ukazati mu da su njegovi raniji kontakti s antipapom Klimentom III naljutili Urbana II. To što je jedan tako znameniti vlastelin i vođa krstaša prošao s vojskom kroz udalje no priobalno područje Kraljevine Duklje ukazuje na to da je I krstaški rat bio unaprijed planiran i jasan si gnal da su Aleksije I i Urban II tijesno sarađivali. Rejmond Tuluški je bio ličnost od najvećeg povjerenja Urbana II i zato je i izabran da ide na jedan tako neuobičajen i naporan put - da ukaže Konstantinu Bodinu na njegove greške. Rimski car i njemački kralj Henrik IV je takođe podržavao „antipapu Klementa III (ko ji je bio u bliskim, gotovo prijateljskim odnosima sa Mihailovim najstarijim sinom, kraljem Slovena Bodi nom o čemu svjedoči njihova prepiska).“

Balkan je prema krstaškim hroničarima bio „podijeljen između kraljeva Slovena i bugarskih vladara, Kra ljevstvo Slovena je nezavisno, van uticja suverene vizantijske vlasti“ dok je „Kraljevstvo Bugarske konsta ntinopoljski vazal.“ Kraljevstvo Slovena je „na Ilirikumu i jugu Italije, naslijedivši Teodorihovu državnu tvorevinu, od Justinijanove vladavine suvereno gospodarilo.“ U XI vijeku vladari Kraljevstva Slovena „u rukama drže Apuliju i još neke od južnoitalskih provincija, među njima i Kozencu.“ Kraljevstvo Slovena „zahvaljujući bračnim vezama svojih vladara i ruskih velikih kneževa s najmoćnijim kućama Zapada“ se „gotovo potpuno izmaklo paski vizantijskog dvora.“ Mada su Normani istisli u XI vijeku slovensku vlast „na jugu Italikuma“, ipak su „na prostorima Italije, u Apuliji i Kalabriji, vlast još imali Sloveni (te oblasti su zvanično bile još u sastavu Bodinove države).““ Kraljevstvu Slovena „granica počinje južno od Zadra (Jadere, Iadere) i kome pripada čitava dalmatinska obala do „bugarskog grada Drača.“

Hroničar I krstaškog rata Rajmund od Agvilera/Rajmund de Agilis, „kapelan papinskog poslanika, bisku pa Ademara, koji je pratio na putu grofa Rajmunda“, neposredno po okončanju I krstaškog rata opisao je u „Historia Francorum qui ceperunt Iherusalem“ vojnu ekspediciju Rejmonda Tuluškog. „Napokon stigne mo u Skadar do kralja Slavena (Rajmund mu ne spominje imena, no mi znademo da je to bio Bodin, a to svjedoči i drugi jedan pisac, imenom Orderich Vitalis). S ovim kraljem je grof (Rajmond) od sv.Aegidija često sklapao bratstvo i davao mu bogatih darova, da mu dozvoli, da naša vojska uzmogne sebi nabaviti potrebne stvari.“

Svjedok i hroničar I krstaškog rata Orderik Vital navodi da je „Bodin kralj Slavena“ bio grofu Tuluškome „prijateljski naklon“ i da je njegova vojska (Rajmundova) uz povoljne uvjete putovala kroz slavenske kra jeve.“ Bodinovo „chevalereskno postupanje“ je „pobijedilo viteškog Francuza, pa za to eto vidimo, kako se on prijateljski sastaje s balkanskim kraljem i kako nalaže svojoj vojsci da u slučaju sukoba radije neka uzmaknu njegovi vojnici, nego da se osvećuju.“ Rejmond Tuluški je kralja „Sklavinije“ Bodina „obilno obdarivao i s njime se po više puta bratimio.“ Bodin se, zapravo, nije s Rejmondom „više puta bratimio“, nego su oni potvrdili pobratimstvo („fraternitatem confirmavit“) i može biti da su od ranije bili u kontaktu i uspostavili prijateljski odnos.

Mada je zvanično bio saveznik vizantijskog cara Aleksija I Komnina, Konstantin Bodin je s Normanima uspostavio prijateljstvo i 18. oktobra 1081. je povukao svoju vojsku iz bitke kod Drača i prouzokovao po raz vizantijske vojske, pa se smatra „da je bilo prethodnih kontakata s Gviskarom i da je reč o „programi ranoj izdaji.““ U svakom slučaju, poslije smrti normanskog vođe Roberta Gviskara koji je osvojio južnu Italiju i Siciliju i osnovao normansku državu, on „je vojno zauzeo teritoriju Drača, koju je potom vratio ca ru kao zalogu za mir.“ Neki pisci smatraju da on nije zauzeo Drač već je „Drač prešao direktno iz ruku No rmana u ruke Bizantinaca i to poglavito pod pritiskom u Draču nastanjene mletačke kolonije koju su Biza ntinci potkupili novcem i obećanjima.“ Opredjeljenje „Duklje u spoljnoj politici za Normane utvrđeno je ženidbenom vezom Bodina s kćerkom Arhiriza, uglednog patricija iz Barija.“ Teza po kojoj je Konstantin Boldin „preko žene u srodstvu sa imperijalnom vizantijskom kućom“ je teško dokaziva. Ugledni građanin Barija Arhiriz „u vremenu propasti vizantijske vlasti u Italiji vođa normanske stranke u gradu“ lično je po sjetio „kralja Mihaila i svoju kćer udao za Bodina (oktobar 1080). Po Dukljaninu, ova vlastelinka iz Bari ja zvala se Jakvinta.“ Arhiriz je 1080. napuštio „Bari i otišao u Srbiju (Duklju-prim.Ž.J) gde je naredne go dine dao kćer Jakvintu za ženu kralju Konstantinu Bodinu. Potom se nije više pojavljivao u hronikama iz onog doba“ i vjerovatno je s Jakvintom ostao u Duklji. Arhiriz je jednu svoju kćerku već bio udao „za no rmanskog grofa Abelarda, ogorčenog protivnika Gviskara i duhovnog vođe pobune protiv vojvode. Na ze tov podsticaj i Arđiriric se pobunio 3. februara 1079. godine, pošto je izbacio iz Barija vojvodin garnizon i srušio zamak Porta Nuova.“ Bodinov tast Arhiriz je „bio najviđenija i najmoćnija ličnost u Bariju u dece niji između 1070-1080 godine.“ Jedan dokument iz „1107. godine govori o nekim zemljama koje su bile vlasništvo Arđirica, carskog protoproedra što je značilo da je on najveća vlast posle kapetana, stratega u Vizantiji, odnosno guvernera provincije.“ Gospodar Sicilije i vojvoda od Pulje i Kalabrije Robert Gviskar i grof od Pulje i Kalabrije Onfroa/Umfredo, otac Bodinovog pašenoga Abelarda su polubraća. Oni su sino vi vlastelina Tankreda iz Normandije, osnivača normanske dinastije Otvil/Altavila. Zato što mu je poslije očeve smrti polustric Robert Gviskar preoteo sva naslijeđena imanja i grofovsku titulu, Abelardo je više puta organizovao pobunu protiv njega. Abelardo se caru Aleksiju I obavezao da će dići ustanak u Pulji pri je pohoda Roberta Gviskara na Konstantinopolj (i pred bitku kod Drača), a kada je od Gviskara poražen i proćeran otišao je kod Aleksija I. Umro je aprila 1081. „vjerovatno u Iliriji“ i moguće je da ga je ranije pri hvatio njegov pašenog Bodin i da je umro u Duklji.

U najznamenitije vođe I krstaškog rata ubraja se i Boemund I Tarantski, stariji sin Roberta Gviskara. On je 1083. porazio Aleksija I kod Janjine i „u Vardarju i oko Ohrida“, a njegove vojskovđe su osvojile „oba Pologa (Πολόβους)“ i „Skoplje, bugarsku prijestolnicu. Na taj način eto dogjoše Normani u neposredno su sjedstvo Dukljanske države (u širem smislu). Jer valja da se čitatelj sjeti e je i Srbija sada bila podjarmlje na Bodinu.“ Boemund je zauzeo i „Trikalu, Kastoriju i Pelagoniju. Ova pak Pelagonija bijaše jugozapadni dio Bugarske u neposrednom susjedstvu Srbije, odnosno u ovo vrijeme Bodinove Duklje.“ Polog se danas nalazi u Sjevernoj Makedoniju, udaljen je oko 10 km od grčke granice. Boemund je postao susjed „Duklja nskoj kraljevini (kojoj je bila potčinjena u to vrijeme i Srbija) na trim stranama: jugu sa dračkom temom, jugoistoku (Skopljem i Pologom), a na istočnoj strani Pelagonijom. Pa ipak evo nigdje ne prolazi pobjedo nosna normanska vojska preko dukljanskih granica. A to nije moguće drugačije razumjeti nego ako je me gju ovim novim susjedima opstojao dobar sporazumak, ugovor ili možda čak i savez. Po našem mnijenju bila je cijena ovoga prijateljstva grad Skadar sa predjelom do rijeke Drima, što su Normani odstupili Bodi nu kad su osvojili dračku temu, jer odsele vidimo Bodina u Skadru, koji prije nije pripadao Duklji.“

Gviskarova mornarica je 1084. nanijela težak poraz združenoj vizantijskoj i mletačkoj mornarici. Mlečani su opet poslali mornaricu na Roberta a „to dojave Dukljani Robertu“ koji ih je ponovo porazio kod „otoči ća Sasena blizu Avlone.“ Zagonetno je to što Gviskar poslije pobjede kod Drača nije i dukljansku vojsku proganjao kao vizantijsku već je „dopustio da se dukljanska vojska, koja je ostala netaknuta, pa prema to me bila opasnija nego raspršeni ostaci bizantinske vojske, mirno bez zaprijeke sa bojišta ukloni. Pitamo, zašto nije Roberto ovu vojsku proganjo? Ta zar nije i ona bila jedan dio bizantinske vojske?“ Zašto Robe rt nije „naknadno navalio na Dukljane, kad je posve svršio s bizantinskom vojskom“? Robert Gviskar je namjeravao da poslije Drača osvoji i Solun, ali kako je „on to mogao mirne duše poduzimati, dok bi mu za legjima stajao saveznik bizantinski sa svojom neoslabljenom silom, o kojem Ana Komnenka veli da je bio „silni i lukavi megdandžija“ i imao jaku vojsku?““ Da bi osigurao zaleđinu, Gviskar je pred pohod na

Solun poslao Boemunda da zauzme Epir, „a gle, proti Bodinu ne preduzima ovakvih mjera, kao da mu ni je ni najmanje pogibeljan.“ Dukljani ne bi Gviskara upozorili na dolazak mletačkih galija da su bili „uz Bi zantince, odnosno da nijesu bili u nekom prijateljskom odnošaju spram Normana.“ Nakon što je Gviskar umro, i „dračka tema prestala biti normanskom svojinom, te postala bizantskom, eto Bodina gdje navalju je na nju te komad po komad osvaja i pripaja svojoj Duklji.“ Normanskim zauzimanjem teritorije „od Dra ča do Tesalije, i same Tesalije, Bodinova je država odvojena od Vizantije.“ Normanima ovo ne bi uspjelo „da su protiv sebe imali Kraljevstvo Slovena.“ Tek kada „Kraljevstvo Slovena i država Normana na jugu Italije“ sklope „sporazum o zajedničkim političkim interesima - tada se Normani iskrcavaju kod Drača ko ga izvori nazivaju „gradom Bugara“ i kreću u pohod ka Konstantinopolju a Sloveni, do tog časa vjerni va zali i najamnici Konstantinopolja dopuštaju da pređu preko njihovih teritorija obezbjeđujući im logističku podršku.““

Vizantija se pred I krstaški rat uzdala u „saveznike na Zapadu, moćno organizovanu zajednicu katara i nji hovu državu u južnoj Francuskoj, računajući na tradicionalno prijateljske Veneciju, Napulj i Amalfi.“ Na traženje cara Aleksija I „katarski vladari Oksitanije iz Tuluza, vjekovni saveznici Konstantinopolja, prista ju da učestvuju u Prvom krstaškom pohodu.“ Nije poznato „kakav su odnos još za vladavine kralja Mihai la i njegovih prethodnika, čak i nekoliko stoljeća ranije, uspostavljali „država Katara“ na jugu Francuske, u Provansi, Langdoku i Oksitniji, sa velikim primorskim gradovima Gornje Dalmacije od kojih je bez su mnje najznačajniji bio Kotor.““ Iz dva dokumenta (965 i 1002) se vidi „da su katarski komesi Langdoka (i Oksitanije) tokom X i XI stoljeća raspolagali velikom posjedima u Dalmaciji.“ Postoji niz pitanja na koja se ne može dati pouzdan odgovor, a koja nameće „činjenica da je Kotor bio „grad Katara“ i da se kao „pre komorska teritorija“ nalazio u sastavu arhiepiskopata u Bariju, koji tek sa Prvim krstaškim ratom postaje latinsko mitropolitsko sjedište, kao i činjenica da su pored Normana na prostorima južne Italije, u Apuliji i Kalabriji vlast još imali Sloveni (te oblasti su zvanično bile još u sastavu Bodinove države).“ Kotor se na lazio „pod jurisdikcijom glavne hodočasničke luke u južnoj Italiji, arhiepiskopije u Bariju, koja se i forma lno nalazila u sastavu slovensko-bugarske države.“ S obzirom da je normanski pohod na Konstantinopolj išao preko Drača, odnosno preko vizantijske „a ne teritorije pod vlašću slovenskog vladara, i kako Bodin nije pružio pomoć vizantijskim trupama već je za odbranu posjeda Istočnog rimskog carstva Aleksije Ko mnen morao da angažuje Veneciju i najamničke odrede Turaka, očito je da je postojao ugovor o miru i sa radnji između Kraljevstva Slovena i normansko-slovenske države na prostorima južne Italije“ i da je „u pi tanju nastavak saradnje Kraljevstva Slovena s Normanima, kojima je Bodin već dodijelio posjede na jugu Ilirikuma, prema Solunu.“ Pošto je normanski vođa Boemund dobio u leno „staro patrijaršijsko sjedište u Antiohiji“ (prvi je vladar Kneževine Antiohije), postavlja se pitanje „da li je Boemond tražio od Aleksija Komnena titulu gospodara Antiohije na Bodinovo podsticanje jer je ovaj grad stoljećima „crkva-gospoda rica“ prvo arhiepiskopata u Diokleji i episkopije u Rosama (Kotoru).“ To može značiti „da je postojao „pa kt“ između Kraljevstva Slovena i normanske države na Apeninima i Siciliji o podjeli religijske vlasti i za jedničkom učešću u vladanju nad nekadašnjim antiohijskim teritorijama u čitavoj Dalmaciji.“ Izvorna gra đa o vladarima Oksitanije s titulom grofa Tuluza „pruža podatke o mogućim lenima ove vladarske kuće u Gornjoj Dalmaciji ali takođe i o dobrima Mihaila, Bodina i njihovih prethodnika na prostorima današnje južne Francuske.“ Još neproučena građa nagovještava „postojanje snažnih rodbinskih veza kraljeva Slove na sa franačkim dvorom i vladarima.“

Dolazak grofa Rejmonda Tuluškog „u Bar i Kotor i nesmetani prelazak preko južnih područja Kraljevstva Slovena, kao i srdačan prijem u tadašnjoj Bodinovoj prijestonici Skadru ukazuju da su moćne katarske za jednice juga Italije i Kotora učinile sve da obezbijede prihvat i transport krstaške sile čije hrišćanstvo nije počivalo na kanonskom već na jeretičkom i od pontifikalne kancelarije osuđenom dogmatu - ostala krsta ška vojska predvođena francuskim i njemačkim vladarima i velmožama morala je da se morem, bez prista janja uz gornjedalmatinsku obalu, zaputi prema Maloj Aziji ili da kopnom prelazi onaj dio Balkana koji ni je bio pod Bodinovom suverenom vlašću i gdje se suočavala s brojnim opasnostima.“

Zasad nema podataka, „osim posrednih naznaka, da li su sa Normanima u Prvom krstaškom ratu učestvo vali i neki od Bodinovih odreda, kao „saveznici“ ili najamnici“, i da li „su u odredima katara koje je vodio Rejmond IV od Tuluza učestvovali dobrovoljci ili „najamnici“ iz Kotora i Barija.“ Anonimni autor manu skripta o I krstaškom ratu „Li Estoire de Jerusalem d`Antioche“ na jednom mjestu piše: „Nostre ost ala au

Bar“ (Naša sila ode u Bar). Brojni dokumenti „već od XII vijeka navode gornjodalmatinski Bar (Antivari, Antibares) po njegovom savremenom nazivu.“ U latinskim kodeksima „sa juga Italije i oksitanskim često je nemoguće razlučiti o kome se gradu radi - Bariju ili Baru? Pošto je u pitanju Prvi krstaški rat ovo bi za sad bilo jedino poznato svjedočenje o mogućem okupljanju normanskih i njima bliskih čelnika franačke vojske u gornjodalmatinskom gradu.“ Kasniji njemački prepisivači „sada izgubljenih ili nauci nepoznatih izvornika navode da su normanski krstaši i njihovi prijatelji dio svojih trupa iz razloga bezbjednosti iskrca li u Kotoru i Baru.“ Normani, „u rodbinskim vezama sa kraljevima Slovena, najvjerovatnije su savjetova nje održali u Baru a ne u Bariju: s Bodinovim vojskovođama dogovoren je, nakon odlaska vojske komesa Tuluza iz Skadra i Kraljevstva Slovena način prelaska ostalih krstaša.“ Sudeći po nekim naznakama u špa nskoj istoriografskoj građi, konjica i komora su krenule iz Bara i preko Skadra stigle u Ohrid đe im se pri družila pješadija koja je galijama prebačena do Drača odakle je starim rimskim putem Via Egnatia stigla u Ohrid. „Na taj način Normani i njihovi franački prijatelji sačuvali su najznačajniji dio vojne sile - u Kralje vstvu Slovena nijesu bili izloženi napadima.“ Kotor „uz Bar postaje centralna luka za krstaške bojovnike u pohodu na Svetu zemlju“, u kojoj je Bodinov pobratim Rejmond Tuluški osnovao grofoviju Tripoli.

Željko V. Jovanović